

<https://doi.org/10.18485/analiff.2024.36.1.3>

811.512.161'373.611

821.512.161.09-31 Памук О.

Pragmatička funkcija denominalnoga derivacijskog sufiksa +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine u romanu *Kafamda Bir Tuhaflik* autora Orhana Pamuka

Edina E. Solak*

Univerzitet u Zenici, Filozofski fakultet, Odsjek za turski jezik i književnost

 <https://orcid.org/0000-0002-2737-8359>

Mirza A. Bašić

Univerzitet u Zenici, Filozofski fakultet, Odsjek za turski jezik i književnost

 <https://orcid.org/0000-0001-7898-4757>

Ključne riječi:

turski jezik,
denominalni
derivacijski sufiks +*Clk*,
prisvojni sufiks za prvo
lice jednine,
deminutivno značenje,
deminutivne etikete za
oslovljavanje

Apstrakt

U turskome jeziku se dodavanjem deminutivnoga sufiksa +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu imenskih riječi mogu derivirati deminutivne etikete za oslovljavanje kojima se ostvaruje bliskost i prisnost sa sagovornikom u međuljudskoj komunikaciji. U ovome se radu analizira pragmatička funkcija takvih deminutivnih etiketa za obraćanje u konverzacijskim situacijama evidentiranim u romanu Orhana Pamuka pod naslovom *Kafamda Bir Tuhaflik*. Na taj se način ispituje pragmatička funkcija termina za obraćanje koji se izvode dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu imenskih riječi. U radu se analiziraju i ponuđeni prijevodni ekvivalenti na bosanskome jeziku kako bi se utvrdilo da li se i u bosanskome jeziku aktivira identična pragmatička ilokucija deminutivnih etiketa za oslovljavanje. (primљeno: 1. септембра 2023; прихваћено: 16. октобра 2023)

<https://analifil.bg.ac.rs>

1. Uvod

Kada se govori o gramatičkoj strukturi turskoga jezika, jedna od njenih temeljnih osobitosti jeste sufiksalna tvorba riječi. U turskome jeziku ne postoje prefiksi i interfiksi, te se tvorba riječi realizira dodavanjem sufiksa na korijen ili osnovu riječi. Derivacijski sufiksi klasificiraju se u dvije skupine, a to su denominalni i deverbálni derivacijski sufiksi. Denominalni derivacijski sufiksi modificiraju značenjsku strukturu imenskih riječi, dok deverbálni derivacijski sufiksi modificiraju značenjsku strukturu glagola. I denominalni i deverbálni derivacijski sufiksi klasificiraju se u dvije podskupine. U prvu podskupinu denominalnih derivacijskih sufiksa uvrštavaju se denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi. Takvi se sufiksi dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi i izvode imensku riječ koja ima potpuno novu značenjsku strukturu. Naprimjer, imenica *kardeşlik* (*bratstvo*), kojom se imenuje apstraktni pojam, izvodi se dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa *+ilk* na korijen imenice *kardeş* (*brat*). U podskupinu denominalnih derivacijskih nastavaka za izvođenje imenskih riječi svrstavaju se i nastavci *+Aç*, *+Ak*, *+CA*, *+CAk*, *+CI*, *+CIk*, *+CII*, *+CIn*, *+DAş*, *+gil*, *+(I)mtırak*, *+II*, *+rAk*, *+sAl*, *+sI*, *+sIz*... Drugu podskupinu denominalnih derivacijskih sufiksa čine denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola. Takvi se nastavci dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi i tvore glagol. Naprimjer, glagol *taşlamak* (*kamenovati*, *gađati* / *pogoditi kamenom*) tvori se dodavanjem denominalnoga derivacijskog nastavka *+IA-* na korijen imenice *taş* (*kamen*). U podskupinu denominalnih derivacijskih nastavaka za izvođenje glagola uvrštavaju se i sufiksi *+A-*, *+Al-*, *+Ar*, *+dA-*, *+(I)k-*, *+(I)msa-*, *+kIr-*, *+sA-*... U prvu podskupinu deverbálnih derivacijskih sufiksa svrstavaju se deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi. Takvi se sufiksi dodaju na korijen ili osnovu glagola i deriviraju imensku riječ. Naprimjer, imenica *yatak* (*krevet*) derivira se dodavanjem deverbálnoga derivacijskog sufiksa *-Ak* na korijen glagola *yatmak* (*ležati* / *leći*). U podskupinu deverbálnih derivacijskih sufiksa za deriviranje imenskih riječi uvrštavaju se i nastavci *-Aç*, *-AnAk*, *-gA*, *-gAç*, *-gAn*, *-gI*, *-gIç*, *-gIn*, *-I*, *-(y)IcI*, *-Ik*, *-(I)m*, *-(I)n*, *-(In)tI*, *-(y)Iş*, *-mAn*... Drugu podskupinu deverbálnih derivacijskih sufiksa čine deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola. Takvi se nastavci dodaju na korijen ili osnovu glagola i izvode glagol koji ima potpuno novu značenjsku strukturu. Naprimjer, refleksivni glagol *giyinmek* (*oblačiti se* / *obući se*) izvodi se dodavanjem deverbálnoga derivacijskog sufiksa *-(I)n-* na korijen glagola *giymek* (*oblačiti* / *obući*). U podskupinu deverbálnih derivacijskih sufiksa za izvođenje glagola svrstavaju se i sufiksi *-Ar-*, *-DIr-*, *-Il-*, *-Ir-*, *-(I)ş-*, *-(I)t-* i dr. (v. Čaušević, 1996: 437–445; Solak/Bašić, 2022: 23–24).

Sufiks *+CIk* svrstava se u skupinu denominalnih derivacijskih sufiksa za izvođenje imenskih riječi. Dodaje se na korijen ili osnovu imenskih riječi i služi za deriviranje leksema deminutivnoga značenja. Denominalni derivacijski sufiks *+CIk* nerijetko se upotrebljava zajedno s prisvojnim sufiksom za prvo lice jednine. Dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa *+CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu imenskih riječi mogu se derivirati termini za obraćanje kojima se uspostavlja bliskost sa sagovornikom u međuljudskoj komunikaciji (v. Ediskun,

1999: 109–110; Korkmaz, 2009: 42–44; Banguoğlu, 2011: 164–165; Karagöz, 2018: 65; Ristić Bojanić, 2020: 26–31).

Deminutivne etikete za oslovljavanje razmatraju se u okviru strategija pozitivne učtivosti jer se njima realizira prikladno oslovljavanje sagovornika kojim se komunikacija čini lakšom i ugodnijom. Zapravo, deminutivni termini za obraćanje najčešće se upotrebljavaju u funkciji identitetskih markera kojima se pokazuje pripadnost grupi i kojima se uspostavlja, potvrđuje i intenzivira bliskost i prisnost sa sagovornikom. Na taj se način takvim etiketama za obraćanje udovoljava sagovornikovome pozitivnom obrazu, zbog čega se navedeni termini razmatraju u okviru strategija pozitivne učtivosti (v. Brown/Levinson, 1987: 101–103; Bakšić, 2012: 44; Bulić, 2018: 140–141; Bakšić/Bulić, 2019: 201–203).

U ovome se radu analiziraju konverzacijske situacije u kojima se upotrebljavaju deminutivni termini za obraćanje koji se deriviraju dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa *+Cik* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu imenskih riječi. Analiza se zasniva na konverzacijskim situacijama iz romana *Kafamda Bir Tuhaflik* autora Orhana Pamuka. Primarni cilj rada jeste utvrditi pragmatičku vrijednost deminutivnih etiketa za oslovljavanje u međuljudskoj komunikaciji. U radu se pokušava utvrditi da li se i u bosanskome jeziku aktivira identična pragmatička funkcija deminutivnih termina za obraćanje. Stoga se analiziraju i ponuđeni prijevodni ekvivalenti konverzacija u kojima se koriste turski deminutivni termini za oslovljavanje. Temeljni izvor kontrastivne analize predstavljaju prijevodni ekvivalenti koje potpisuju Alena Čatović i Sabina Bakšić. Svi pojmovi koji se navode u ovome radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način muški i ženski rod bez obzira na to da li se navode u muškome ili ženskome rodu.

2. Etikete za oslovljavanje koje se izvode dodavanjem deminutivnoga sufiksa *+Cik* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu općih imenica

Roman *Kafamda Bir Tuhaflik* (*Čudne misli u mojoj glavi*) autora Orhana Pamuka može se okarakterizirati kao moderni ep koji sadrži ljubavnu priču. Glavni protagonist priče jeste ulični prodavač boze, pilava i jogurta Mevlud, koji se 1969. godine kao sin došljaka doselio u baraku na istanbulskome brdu Kultepe. Životnu sudbinu Mevluda obilježava suparništvo njegovoga oca Mustafe i amidže Hasana, koji je sa svojim sinovima Korkutom i Sulejmanom uspio napustiti barake na Kultepeu sagradivši porodičnu kuću na brdu Duttepe. Mevlud se zaljubio u djevojku Samihu, kojoj je tri godine pisao ljubavna pisma. Uz „pomoć“ rođaka Sulejmana zabunom je ukrao Samihinu sestru Rajihu, kojom se i oženio. Poslije je Mevlud saznao da nije bila u pitanju nikakva zabuna, te da ga je prevario rođak Sulejman, koji se, također, želio oženiti Samihom. Međutim, Samiha odbija Sulejmana, bježi od kuće i sklapa brak s Mevludovim najboljim prijateljem Ferhatom. Dok je u sretnome braku s Rajihom, Mevlud razmišlja o Samihi. Takva se razmišljanja intenziviraju nakon smrti njegove supruge Rajihe i Samihinoga supruga Ferhata. Na kraju se Mevlud ženi Samihom,

ali se u stvarnome životu ne slaže s njom kao s Rajihom. Samiha mu je bila mnogo bliža u mislima nego u stvarnome životu, što ukazuje na činjenicu da su mu se namjera srca i namjera jezika samo naizgled poklapale (v. Budak, 2015: 70–73; Kahrović-Posavljak, 2016; Kula, 2016: 31–33).

Uturskome jeziku deminutivni termini za obraćanje mogu se izvoditi dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu općih imenica (v. Aksan, 1983: 59; Ergin, 1993: 163–165). U romanu *Kafamda Bir Tuhaflık* bilježe se konverzacijske situacije u kojima se koriste deminutivni termini za oslovljavanje koji se deriviraju dodavanjem denominalnoga derivacijskog nastavka +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen općih imenica *baba* (*otac*) i *teyze* (*tetka*).

Opća imenica *baba* (*otac*) ima funkciju termina za iskazivanja rodbinske veze sin/kći–otac. U rječnicima se navodi da navedena opća imenica nosi značenje *roditelj*, *otac*, *babo*, *tata*, *predak*, *praotac*, *zaštitnik*, *pokrovitelj*, *čuvar*, *branilac* (v. Đinđić i dr., 1997: 96; Teodosijević, 2004: 85–86; Đinđić, 2014: 153). Navedena leksema koristi se i u bosanskome jeziku u značenju *otac* (v. Škaljić, 1966: 109).

- (1) Beş yıl önce biz buraya ilk geldiğimizde **babacığım**, bütün bu tepeler bomboştu. (KBT: 267) / Kada smo ovdje došli prije pet godina, bila su potpuno pusta. (ČMMG: 317)
- (2) Mevlut rakı içmez **babacığım**... (KBT: 269) / Mevlud ne pije rakiju... (ČMMG: 319)
- (3) **Babacığım** gel seninle bakkala gidelim de bir şişe rakı alalım. (KBT: 270) / Dođi, idemo do prodavnice da kupimo flašu rakije. (ČMMG: 320)

U primjerima (1), (2) i (3) etiketa za oslovljavanje *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) upotrebljava se prilikom obraćanja kćeri svome ocu. Navedeni termin za obraćanje tvori se dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen imenice *baba* (*otac*). U primjeru (1) deminutivni termin za oslovljavanje *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) koristi se prilikom Samihinoga obraćanja ocu Abdurahmanu. U toj konverzacijskoj situaciji deminutivnom etiketom za obraćanje potvrđuje se prisnost koja je ispunjena emocijama i nostalgijom. U primjeru (2) Rajiha upotrebljava etiketu za oslovljavanje *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) prilikom obraćanja ocu Abudrahmanu kako bi potcrtala prisnost kojom se ublažava saopćavanje neugodne informacije. Ona je svjesna činjenice da joj otac silno želi ispijati rakiju, a informaciju da u kući nema rakije ublažava potcrtavanjem prisnosti i kazivanjem da njen suprug Mevlud ne pije rakiju. U primjeru (3) termin za oslovljavanje *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) koristi se prilikom Vedihinoga obraćanja ocu Abdurahmanu. U navedenoj konverzacijskoj situaciji deminutivnim terminom za obraćanje intenzivira se prisnost u okviru koje se upućuje ponuda sagovorniku kojom se, zapravo, pokazuje briga za njegove želje i potrebe. U prijevodu primjera (1), (2) i (3) može se vidjeti da se ne koriste deminutivne etikete za obraćanje, što ukazuje na činjenicu da je u bosanskome jeziku neuobičajeno upotrebljavati deminutiv u ovakvim konverzacijskim situacijama.

(4) “Affedersiniz **babacığım**,” diye diklendi Süleyman. “Samihayı kaçırın o alçağı bir gün yakalayın hesap sormaya da mı hakkım yok? O herif beni aşağılamış olmadı mı?” (KBT: 211) / „Oprosti, **oče**, ali zar nemam pravo jednog dana uhvatiti tog bijednika koji je ukrao Samihu i poravnati račune? Zar me taj tip nije ponizio?“, usprotivio se Sulejman. (ČMMG: 247)

(5) **Beybabacığım**, sen harbi adamsın... (KBT: 265) / **Dragi gospodine oče**, ti si pošten čovjek. (ČMMG: 314)

(6) **Babacığım**, siz sıkıldınız. (KBT: 406) / **Oče**, dosadno vam je. (ČMMG: 485)

U primjerima (4), (5) i (6) termini za obraćanje *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) i *beybabacığım* (*gospodine tatice*, *dragi gospodine oče*) upotrebljavaju se u funkciji markera solidarnosti i bliskosti u konverzacijskim situacijama koje se realiziraju između osoba koje nisu u rodbinskome odnosu sin/kći–otac. U primjerima (4) i (5) navedeni markeri solidarnosti koriste se prilikom Sulejmanovoga obraćanja nesuđenome puncu Abdurahmanu. U primjeru (4) markerom solidarnosti uspostavlja se bliskost koja sadrži opravdavanje određenih postupaka i ponašanja govornika. U primjeru (5) markerom solidarnosti *beybabacığım* (*gospodine tatice*, *dragi gospodine oče*) istovremeno se iskazuje poštovanje i uspostavlja bliskost sa sagovornikom. Marker solidarnosti *beybabacığım* (*gospodine tatice*, *dragi gospodine oče*) derivira se dodavanjem denominalnoga nastavka +*Clk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na osnovu složenice *beybaba*, koja se sastoji od leksema *bey* (*gospodin*) i *baba* (*otac*). U okviru etikete za obraćanje *beybabacığım* (*gospodine tatice*, *dragi gospodine oče*) leksemom *bey* (*gospodin*) izražava se poštovanje, dok se leksemom *baba* (*otac*) te deminutivnim nastavkom i prisvojnim sufiksom za prvo lice jednine uspostavlja bliskost i prisnost. Bliskost u odnosu sagovornika naglašava se, također, i obraćanjem u drugome licu jednine. U primjeru (5) markerom solidarnosti *beybabacığım* (*gospodine tatice*, *dragi gospodine oče*) iskazuje se poštovanje, ali se potvrđuje i prisnost kojom se upućuje kompliment za ličnost. U primjeru (6) marker solidarnosti *babacığım* (*tatice*, *moj tatice*) upotrebljava se prilikom Vedihinoga obraćanja svekrvu Hasanu, a u toj se konverzacijskoj situaciji markerom solidarnosti uspostavlja prisnost kojom se iskazuje briga za želje i potrebe sagovornika.

U prijevodu primjera (4), (5) i (6) uočava se da se ne koristi deminutiv, već se navode etikete za oslovljavanje *oče* [v. (4) i (6)] i *dragi gospodine oče* [v. (5)]. S obzirom na to da deminutiv nije uobičajen u ovakvim konverzacijskim situacijama u bosanskome jeziku (v. Bakšić/Bulić, 2019: 261), njegovom bi se upotrebom aktivirala drugačija pragmatička ilokucija u odnosu na originalni tekst na turskome jeziku.

(7) **Teyzeciğim** mor elbisen çok güzel! (KBT: 406) / **Tetkice**, predivna ti je ta ljubičasta haljina! (ČMMG: 485)

U primjeru (7) deminutivna etiketa za oslovljavanje *teyzeciğim* (*tetkice*, *moja tetkice*) upotrebljava se prilikom Fatminoga obraćanja tetki Samihi. Termin za obraćanje *teyzeciğim* (*tetkice*, *moja tetkice*) izvodi se dodavanjem deminutivnoga

sufiksa +*CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen imenice *teyze*, za koju se u rječnicima navodi da nosi značenje *tetka, majčina sestra* (v. Đinđić i dr., 1997: 971; Teodosijević. 2004, 93; Đinđić, 2014: 1329). U navedenoj konverzacijskoj situaciji deminutivnim terminom za obraćanje uspostavlja se prisnost u okviru koje se sagovornici upućuje kompliment za izgled. Može se vidjeti da se i u prijevodu koristi deminutivni termin za obraćanje *tetkice*, koji predstavlja svojevrsan uvod u kompliment za izgled.

3. Etikete za oslovljavanje koje se izvode dodavanjem deminutivnoga sufiksa +*CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu vlastitih imenica

U turskome jeziku deminutivne etikete za oslovljavanje mogu se derivirati dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa +*CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu vlastitih imenica (v. Zabeti Miandoab, 2018: 224–227). U romanu koji je predmet analize evidentiraju se različite konverzacijske situacije u kojima se upotrebljavaju deminutivni termini za obraćanje koji se tvore dodavanjem nastavka +*CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen vlastitih imenica.

(8) “Canım **Rayihacığım**,” dedim, “zor zamanda Vediha Ablan sana istediğin her yardımı eder elbette. Ama çocuk kutsal bir şey, bunun sorumluluğu var. Sen git de evde yeniden düşün. Gelecek haftaya Samiha’yı da çağırayım da konuşalım.” (KBT: 339) / „Draga **moja Rajiha**”, rekla sam, „svakako, tvoja će ti starija sestra Vediha uvijek pomoći kad to zatražiš. Ali dijete je svetinja, to nosi odgovornost. Idi kući i ponovo razmisli. Sljedeće sedmice zovnut ću i Samihu pa ćemo porazgovarati.” (ČMMG: 402)

(9) Ama **Samihacığım**, fakir fukara da çamurlu, sobalı buz gibi gecekondularda değil, artık temiz, modern, rahat bir yerde oturmak istiyor! (KBT: 452) / Ali **draga moja Samihice**, i sirotinja sada želi živjeti na čistom, modernom i udobnom mjestu a ne u blatnjavim, ledenim stračarama bez centralnog grijanja! (ČMMG: 543)

Deminutivni termini za obraćanje *Rayihacığım* (*Rajihice, moja Rajihice, draga moja Rajiha*) i *Samihacığım* (*Samihice, moja Samihice, draga moja Samiha*) izvode se dodavanjem deminutivnoga sufiksa +*CIk* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen vlastitih imena *Rayiha* (*Rajiha*) i *Samiha* (*Samiha*). U primjerima (8) i (9) navedeni deminutivni termini za oslovljavanje koriste se prilikom obraćanja starije sestre mlađoj sestri. U primjeru (8) deminutivna etiketa za oslovljavanje *Rayihacığım* (*Rajihice, moja Rajihice, draga moja Rajiha*) koristi se prilikom Vedinoga obraćanja mlađoj sestri *Rajihice*. U toj konverzacijskoj situaciji termin za obraćanje *Rayihacığım* (*Rajihice, moja Rajihice, draga moja Rajiha*) upotrebljava se zajedno s etiketom za oslovljavanje *canım* (*draga, draga moja*), čime se potcrtava prisnost u okviru koje se iskazuje simboličko slaganje sa sagovornicom, kojim se, zapravo, izbjegava

neslaganje s njom. U primjeru (9) marker za oslovljavanje *Samihacığım* (*Samihice, moja Samihice, draga moja Samiha*) koristi se prilikom Vedihinoga obraćanja mlađoj sestri Samihi. U navedenoj konverzacijskoj situaciji deminutivnim terminom za obraćanje uspostavlja se bliskost koja sadrži i određene savjete koji se upućuju sagovornici. U prijevodu primjera (9) primjećuje se da deminutivni iskaz *draga moja Samihice* ima gotovo identičnu pragmatičku vrijednost kao i deminutivna etiketa za oslovljavanje *Samihacığım* (*Samihice, moja Samihice, draga moja Samiha*) u originalnome tekstu na turskome jeziku.

(10) **Süleymancığım**, evladım, önemli olan ilk başta kimin kime âşık olduđu değildir. (KBT: 265) / **Dragi moj Sulejmane**, dijete moje, nije važno ko je u koga spočetka bio zaljubljen. (ČMMG: 315)

(11) Kırk yıl oturduğum canım evim karşı tepede yıkılmış, yerine o koca kuleyi yapmışlar, ben de buradan ağlayarak bakıyorum işte **Mevlutçuğum**. Senin için yaptım bu tavuđu, al bir tane daha patates, seversin sen. (KBT: 452) / Moja draga kuća u kojoj sam živjela četrdeset godina srušena je na brdu prekoputa, na njenom mjestu su napravili onaj ogromni toranj, a ja ti to, **dragi moj Mevlude**, eto, plačući, gledam odavde. Za tebe sam spremila ovu kokoš, uzmi još jedan krompir, ti to voliš. (ČMMG: 542)

U primjerima (10) i (11) deminutivni termini za obraćanje *Süleymancığım* (*Sulejmančiću, moj Sulejmančiću, dragi moj Sulejmane*) i *Mevlutçuğum* (*Mevlutčiću, moj Mevlutčiću, dragi moj Mevlude*) upotrebljavaju se kao markeri solidarnosti kojima se pokazuje pripadnost grupi. Ovi se markeri solidarnosti deriviraju dodavanjem deminutivnoga nastavka +*Çik* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen vlastitih imena *Süleyman* (*Sulejman*) i *Mevlut* (*Mevlud*). U primjerima (10) i (11) navedeni markeri solidarnosti koriste se prilikom obraćanja starijih osoba mlađim osobama. U primjeru (10) marker solidarnosti *Süleymancığım* (*Sulejmančiću, moj Sulejmančiću, dragi moj Sulejmane*) upotrebljava se prilikom Abdurahmanovoga obraćanja nesuđenome zetu Sulejmanu. Vidi se da se u toj konverzacijskoj situaciji koristi i marker solidarnosti *evladım* (*sine, dijete moje*), čime se potcrtava prisnost u okviru koje se iskazuje krivnja za određene događaje iz prošlosti. U primjeru (11) marker solidarnosti *Mevlutçuğum* (*Mevlutčiću, moj Mevlutčiću, dragi moj Mevlude*) upotrebljava se prilikom Safijinoga obraćanja nećaku Mevludu. U navedenoj konverzacijskoj situaciji deminutivnim markerom solidarnosti intenzivira se prisnost ispunjena emocijama i nostalgijom za prošlim vremenom, a sve to predstavlja svojevrsan uvod za iskazivanje ponude kojom se ispoljava briga za želje i potrebe sagovornika.

U prijevodu primjera (10) i (11) primjećuje se da se ne navodi deminutiv, već se koriste iskazi *dragi moj Sulejmane* i *dragi moj Mevlude*. U bosanskome bi se jeziku deminutivom izražavala i određena doza ironije, čime bi se aktivirala potpuno drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst na turskome jeziku.

(12) Maşallah **Süleymanciğim**, ağbinle sizin işleriniz çok iyi gidiyor da bizler bir türlü köşeyi dönemiyoruz. / (KBT: 215) / Maşallah, **moj Sulejmane**, tvom bratu i tebi poslovi dobro idu dok mi jedva sastavljamo kraj s krajem. (ČMMG: 252)

(13) **Mevlutçuğum**, Vediha Yengem anlatıyordu da inanmıyordum, ama şimdi kendi gözlerimle gördüm; sizin yengeyle, çocuklarla şu güzel aile saadetiniz var ya... beni en mutlu eden şey bugün budur. (KBT: 217) / **Dragi Mevlude**, snaha Vediha mi je pričala a ja joj nisam vjerovao, ali sada sam se vlastitim očima uvjerio; kako ste samo sretni vas dvoje i djeca... to mi je danas popravilo raspoloženje. (ČMMG: 255)

(14) **Mevlutçuğum**, bana o kadar güveniyorsun ki sen bu konuyu unutmuşsun bile. (KBT: 220) / **Dragi Mevlude**, toliko si se uzdao u mene da si čak i zaboravio na to. (ČMMG: 257)

(15) **Mevlutçuğum**, bazı akşamlar hiç uğrayamıyorum, biliyorsun. (KBT: 321) / **Dragi Mevlude**, znaš da nekih večeri nikako ne svraćam. (ČMMG: 382)

(16) Buraların fiyatı, kirası artıyor **Mevlutçuğum**. Şu dükkânda çorap, döner, don, elma, ayakkabı, ne satsan bizim kazandığımızın on mislini kazanır. (KBT: 343) / **Dragi moj Mevlude**, raste cijena i kirija za ovaj prostor. U tom dućanu šta god da se bude prodavalo, čarape, doner, gaće, jabuke ili cipele, zaradit će se deset puta više nego što mi sada zarađujemo. (ČMMG: 407)

(17) **Mevlutçuğum**, bu işte iki büyük yasak vardır... (KBT: 361) / **Dragi moj Mevlude**, u ovom poslu postoje dvije velike zabrane... (ČMMG: 429)

(18) Ama bak **Mevlutçuğum**, aradan yirmi yıl geçmiş, şimdi hatamı düzeltiyorum. (KBT: 413) / Ali vidi, **moj dragi Mevlude**, otada je prošlo dvadeset godina, sada ispravljam svoju grešku. (ČMMG: 493)

(19) **Mevlutçuğum**, bir de şunu düşün... (KBT: 440) / **Dragi Mevlude**, razmisli o ovome... (ČMMG: 528)

U primjerima (12), (13), (14), (15), (16), (17), (18) i (19) deminutivni markeri solidarnosti *Süleymanciğim* (*Sulejmančiću*, *moj Sulejmančiću*, *dragi moj Sulejmane*) i *Mevlutçuğum* (*Mevlutčiću*, *moj Mevlutčiću*, *dragi moj Mevlude*) koriste se u konverzacijskim situacijama koje se ostvaruju između osoba koje su vršnjaci prema starosnoj dobi. U primjeru (12) marker solidarnosti *Süleymanciğim* (*Sulejmančiću*, *moj Sulejmančiću*, *dragi moj Sulejmane*) upotrebljava se prilikom Mevludovoga obraćanja rođaku i vršnjaku Sulejmanu. U navedenoj konverzacijskoj situaciji deminutivnim markerom solidarnosti uspostavlja se bliskost kojom se upućuje kompliment za postignuća ostvarena u poslovnoj karijeri.

U primjerima (13), (14), (18) i (19) marker solidarnosti *Mevlutçuğum* (*Mevlutčiću*, *moj Mevlutčiću*, *dragi moj Mevlude*) koristi se prilikom Sulejmanovoga obraćanja rođaku i vršnjaku Mevludu. U primjeru (13) deminutivnim markerom solidarnosti uspostavlja se prisnost u okviru koje se, također, upućuje kompliment za postignuća. U primjeru (14) marker solidarnosti ima funkciju potvrđivanja prisnosti kojom se iskazuje blagi prijekor zbog određenih postupaka sagovornika. U primjeru (18)

deminutivnim markerom solidarnosti potcrtava se prisnost kojom se priznaje i prihvata krivica za određene događaje iz prošlosti. U primjeru (19) deminutivni marker solidarnosti ima funkciju uspostavljanja bliskosti kojom se nastoji ublažiti zahtjev koji se upućuje sagovorniku.

U primjerima (15), (16) i (17) marker solidarnosti *Mevlutçuğum (Mevlutčiću, moj Mevlutčiću, dragi moj Mevlude)* upotrebljava se prilikom Ferhatovoga obraćanja najboljem prijatelju i vršnjaku Mevludu. U primjeru (15) markerom solidarnosti uspostavlja se bliskost kojom se priznaje krivica za određene postupke. U primjerima (16) i (17) deminutivni marker solidarnosti ima funkciju potcrtavanja prisnosti u okviru koje se sagovorniku upućuju određeni savjeti i prijedlozi.

U prijevodu primjera (12), (13), (14), (15), (16), (17), (18) i (19) primjećuje se da se ne navode deminutivni termini za obraćanje, već se upotrebljavaju iskazi *moj Sulejmane* [v. (12)], *dragi Mevlude* [v. (13), (14), (15) i (19)] i *dragi moj Mevlude* [v. (16), (17) i (18)], prvenstveno zato što bi se deminutivnim etiketama za oslovljavanje aktivirala potpuno drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst na turskome jeziku. U bosanskome jeziku upotrebom deminutivnih etiketa za obraćanje u ovakvim konverzacijskim situacijama označavala bi se i određena doza ironije i ruganja, a takva se pragmatička ilokucija ne aktivira upotrebom deminutivnih markera solidarnosti u originalnome tekstu na turskome jeziku.

4. Zaključak

U radu je analizirana pragmatička funkcija deminutivnih etiketa za oslovljavanje koje se tvore dodavanjem denominalnoga derivacijskog sufiksa *+Cik* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen ili osnovu imenskih riječi. Analiza se zasnivala na konverzacijskim situacijama iz romana Orhana Pamuka pod naslovom *Kafamda Bir Tuhaflık*. Analiza konverzacijskih situacija ukazala je na činjenicu da se deminutivni termini za obraćanje mogu derivirati dodavanjem sufiksa *+Cik* i prisvojnoga sufiksa za prvo lice jednine na korijen općih [v. od (1) do (7)] i vlastitih imenica [v. od (8) do (19)]. U analizi se vidjelo da se upotrebom deminutivnih termina za oslovljavanje uspostavlja, potvrđuje i intenzivira bliskost sa sagovornikom u međuljudskoj komunikaciji. Analiza je pokazala da se deminutivnim etiketama za obraćanje potvrđuje prisnost sa sagovornikom u okviru koje se ublažavaju zahtjevi [v. (19)] ili saopćavanje negativnih informacija [v. (2)]. U analiziranim konverzacijskim situacijama moglo se primijetiti da deminutivni termini za obraćanje imaju funkciju svojevrsnoga uvoda za upućivanje komplimenata [v. (5), (7), (12) i (13)] i savjeta sagovorniku [v. (9), (16) i (17)]. Deminutivne etikete za obraćanje koriste se i kao markeri solidarnosti kojima se potvrđuje i intenzivira bliskost u okviru koje se pokazuje briga za želje i potrebe sagovornika [v. (3), (6), i (11)] ili se pak iskazuje simboličko slaganje sa sagovornikom kojim se izbjegava potpuno neslaganje [v. (8)]. U analizi se, također, pokazalo da se deminutivni termini za obraćanje upotrebljavaju i kao markeri solidarnosti kojima se potcrtava prisnost u okviru koje se opravdavaju određeni postupci ili se priznaje i prihvata krivica za određene događaje [v. (4), (10), (15) i (18)].

U analizi se moglo uočiti da se deminutivne etikete za oslovljavanje mogu koristiti prilikom obraćanja mlađih osoba starijim osobama [v. od (1) do (7)], ali se upotrebljavaju i prilikom obraćanja starijih osoba mlađim osobama [v. (8), (9), (10) i (11)]. Isto tako, deminutivni markeri solidarnosti koriste se i u konverzacijskim situacijama koje se realiziraju između osoba koje su vršnjaci prema starosnoj dobi [v. od (12) do (19)].

Literatura

- Aksan, D. (1983). *Sözcük Türleri I-II* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bakšić, S. (2012). *Strategije učtivosti u turskom jeziku*. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu.
- Bakšić, S., Bulić, H. (2019). *Pragmatika*. Sarajevo: Bookline.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri* (9. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Brown, P., Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage* (2. izdanje). Cambridge: Cambridge University Press.
- Budak, A. (2015). Orhan Pamuk'un 'Kafamda Bir Tuhafılık' Romanında Yerellik ve Geleneksellik. *Yeni Fikir Dergisi*, 7(15), 69–90.
- Bulić, H. (2018). *Pragmatički aspekti romana Ponornica Skendera Kulenovića*. Tuzla: Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli.
- Čaušević, E. (1996). *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Đinđić, M. (2014). *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Đinđić, S., Teodosijević, M., Tanasković, D. (1997). *Türkçe-Sırpça Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi* (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi* (21. Baskı). İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Kahrović-Posavljak, A. (2016). *Poetika čudnih misli*. Strane: portal za književnost i kulturu. <https://strane.ba/amila-kahrovic-posavljak-poetika-cudnih-misli/>
- Karagöz, İ. (2018). *Tarihî Türk Lehçelerinde Sıfat ve Zarflarda Pekiştirme ve Derecelendirme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi* (3. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kula, O. B. (2016). Kafamda Bir Tuhafılık Romanında Kültürel Bir Öge Olarak Bozanın Anlatılaştırımı. *Folklor/Edebiyat*, 22(87), 31–42.
- Ristić Bojanić, Smiljana (2020). *Proučavanje deminucije u turskom jeziku s tvorbenog, semantičkog i pragmatičkog aspekta* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološki fakultet, Beograd.
- Solak, E., Bašić, M. (2022). *Sufiksalna tvorba riječi u djelu Dîvânü Lügâti't-Türk*. Zenica: Udruženje za filološka istraživanja Filološki krug.
- Škaljić, A. (1966). *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- Teodosijević, M. (2004). *Turski jezik u svakodnevnoj komunikaciji*. Beograd: Čigoja štampa.

Zabeti Miandoab, N. (2018). Türk Dilinde Küçültme Kavramı ve Küçültme Ekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 22(1), 213–237.

Izvori

ČMMG: Pamuk, O. (2015). *Čudne misli u mojoj glavi* (S. Bakšić, A. Čatović, prev.). Sarajevo: Buybook.

KBT: Pamuk, O. (2014). *Kafamda Bir Tuhaflık*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Edina E. Solak

Mirza A. Bašić

Summary

PRAGMATIC FUNCTION OF THE DENOMINAL DERIVATIVE SUFFIX +*CIk* AND POSSESSIVE SUFFIX FOR THE FIRST PERSON SINGULAR IN THE NOVEL *KAFAMDA BİR TUHAFLIK* BY ORHAN PAMUK

Adding the diminutive suffix +*CIk* and possessive suffix for the first person singular to the root or base of nouns in the Turkish language can derive diminutive terms of address which indicate familiarity and intimacy with the interlocutor in interpersonal communication. This paper analyzes the pragmatic function of such diminutive terms of address in conversational situations present in Orhan Pamuk's novel *Kafamda Bir Tuhaflık*. We examine the pragmatic function of terms of address derived by adding the denominal derivative suffix +*CIk* and possessive suffix for the first person singular to the root or base of a noun. This paper also analyzes the suggested translations to Bosnian to determine whether the identical pragmatic illocution of diminutive terms of address is activated in the Bosnian language.

Key words:

Turkish language, denominal derivative suffix +*CIk*, possessive suffix for the first person singular, diminutive meaning, diminutive terms of address